АНАЛИЗ И ОЦЕНКА
НА ЗДРАВОСЛОВНОТО СЪСТОЯНИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ
В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО ЗА УЧЕБНАТА
2024/2025 ГОДИНА

Анализът и оценката на здравословното състояние на учениците от 7 до 18 - годишна възраст в област Велико Търново за учебната 2024/2025 година са изготвени на базата на:

- обобщените от медицинските специалисти в училищата данни за здравословното състояние на обслужваните от тях ученици, въз основа на предоставените им от личните лекари талони за резултатите от профилактичните прегледи, съгласно Наредба №3 на МЗ за здравните кабинети в детските заведения и училищата (обн. ДВ, бр. 38/2000 г.);
- Наредба №8 на МЗ за профилактичните прегледи и диспансеризацията (обн. ДВ, бр. 92/2016 г., посл. изм. ДВ, бр. 21 от 2025 г.);
- схема за анализ на здравословното състояние на децата и учениците с приложени таблици (писмо на МЗ №32-00-138 от 06.10.2005 г. и изменения от 06.03.2007 г).

I. Обслужван контингент

През учебната 2024/2025 година, по данни на Регионално управление на образованието – Велико Търново, в училищата на областта са учили общо **20 092 ученици на възраст от 7 до 19-години**, разпределени в **1 076 паралелки**. Броят на учениците на възраст 7 – 13 години е 11 757, а този на учениците на възраст от 14 до 19 години – 8 335 (***Таблица I.1.)***.

В училищата, в чиито здравни кабинети работят медицински специалисти, учат общо **19 552 ученици**, от които с профилактични прегледи са обхванати **19 070** ученици, т.е. **97,53%** (***Таблица I.2.)***. Относителният дял на учениците, преминали профилактични прегледи през 2024 г. се запазва почти същия като този за предходната учебна година (98,42%).

II. Антропометрични показатели – ръст и телесна маса

Оценката на антропометричните показатели е направена на базата на средните стойности (x) и стандартното отклонение (s) на същите по възраст и пол, като се оформят следните групи:

- I група норма (x±1s) – включва учениците, чиито показатели са в границите на средната стойност;
- II група разширена норма – включва учениците, при които антропометричните показатели са между (x±1s) и (x±2s);
- III група извън нормата – включва учениците, чиито антропометрични измервания са под (x–2s) и над (x+2s).

1. По показателя ръст:

В **I група норма** от всички обхванати с профилактични прегледи ученици попадат **14 358 (75,29%) ученици.** Разпределението по възраст е: 9 060 (47,51%) ученици от 7 до 13 години и 5 298 (27,78%) – от 14 до 18 години. В групата от 7 до 13 години са 4 614 момчета и 4 446 момичета, а във възрастта от 14 до 18 години – 2 795 момчета и 2 503 момичета.

Във **II група разширена норма** попадат **3 532 ученици – 18,52%** от всички ученици, обхванати с профилактични прегледи. Във възрастовата група от 7 до 13 години са 1 968 (10,32%) ученици и от 14 до 18 години – 1 564 (8,20%). Разпределението в групата по пол е: от 7 до 13 години – 1 002 момчета и 966 момичета, и във възрастта от 14 до 18 години – 815 момчета и 749 момичета.

В **III група извън нормата** са **1 180** ученици, т.е. **6,19%** от всички ученици, обхванати с профилактични прегледи. Разпределението на учениците в подгрупите е, както следва:

- В подгрупа (x–2s) попадат общо **347** ученици – **1,82%** от учениците, обхванати с профилактични прегледи. Във възрастовата група от 7 до 13 години са 206 (1,08%) ученици и от 14 до 18 години – 141 (0,74%). Разпределението в групата по пол е: от 7 до 13 години – 99 момчета и 107 момичета, и във възрастта от 14 до 18 години – 71 момчета и 70 момичета;

- В подгрупа (x+2s) са общо **833 ученици** (4,37**%** от всички ученици, преминали профилактични прегледи). Във възрастовата група от 7 до 13 години са 387 (2,03%) ученици и от 14 до 18 години – 446 (2,34%). Разпределението в групата по пол е: от 7 до 13 години – 205 момчета и 182 момичета, и във възрастта от 14 до 18 години – 224 момчета и 222 момичета;

Разпределението на учениците по пол и възрастови групи според оценката на ръста е представено в ***Таблица II. 1.***

2. По показателя телесна маса:

В **I група норма** попадат общо **14 070** от обхванатите с профилактични прегледи ученици **(73,78%)**. Разпределението по възраст е: 8 880 (46,57%) ученици от 7 до 13 години и 5 190 (27,22%) – от 14 до 18 години. В групата от 7 до 13 години са 4 452 момчета и 4 428 момичета, а във възрастта от 14 до 18 години – 2 699 момчета и 2 491 момичета.

Във **II група разширена норма** са **3 567 ученици, т.е. 18,70%** от всички ученици, обхванати с профилактични прегледи. Във възрастовата група от 7 до 13 години са 2 010 (10,54%) ученици и от 14 до 18 години - 1 557 (8,16%). Разпределението в групата по пол е: от 7 до 13 години – 1 038 момчета и 972 момичета, и във възрастта от 14 до 18 години – 797 момчета и 760 момичета.

В **III група извън нормата** са **1 433 ученици – 7,51%** от учениците, обхванати с профилактични прегледи. Разпределението в отделните подгрупи е следното:

- В подгрупа (x–2s) попадат общо **388** ученици – **2,03%** от учениците, обхванати с профилактични прегледи. Във възрастовата група от 7 до 13 години са 203 (1,06%) ученици и от 14 до 18 години – 185 (0,97%). Разпределението в групата по пол е: от 7 до 13 години – 96 момчета и 107 момичета, и във възрастта от 14 до 18 години – 93 момчета и 92 момичета;

- В подгрупа (x+2s) са общо **1 045 ученици** (**5,48%** от всички ученици, преминали профилактични прегледи). Във възрастовата група от 7 до 13 години са 523 (2,74%) ученици и от 14 до 18 години – 522 (2,74%). Разпределението в групата по пол е: от 7 до 13 години – 317 момчета и 206 момичета, и във възрастта от 14 до 18 години – 319 момчета и 203 момичета;

Разпределението на учениците по пол и възрастови групи според оценката на телесната маса е представено в ***Таблица II. 2.***

В сравнение с предходната учебна година по отношение на антропометричните показатели на учениците (ръст и телесна маса) не се наблюдава значителна промяна ***(Приложение 1)***.

ПОКАЗАТЕЛ		**УЧЕБНА ГОДИНА**	
		2023/2024	**2024/25**
Ръст	I група норма	**75,53%**	**75,29%**
	II група разширена норма	**17,61%**	**18,52%**
	III група извън нормата	**6,86%**	**6,19%**
Телесна маса	I група норма	**73,39%**	**73,78%**
	II група разширена норма	**15,70%**	**18,70%**
	III група извън нормата	**6,91**	**7,51%**

Приложение 1. **Разпределение на учениците в област Велико Търново според ръста и телесната им маса (в %) за периода 2023 – 2025 г.**

III. Показатели за физическа дееспособност

Почти всички ученици, покривали нормативите за физическа дееспособност са **получили оценка над среден (3)** – **19 475** (99,61% от общия брой ученици – табл. I.2.), от които 12 537 са до 13-годишна възраст, а 6 938 – над 14-годишна възраст.

През учебната 2024/2025 година **освободените от часовете по физическо възпитание ученици** са общо **341** (1,74% от общия брой ученици). Броят на освободените от физическо възпитание ученици във възрастовата група 7 – 13 години (137 ученика) е значително по-малък от този във възрастовата група 14 – 18 години (204).

В сравнение с предходната 2023/2024 учебна година относителният дял на освободените от физическо възпитание ученици се запазва (1,39% през 2023/24 година и 1,74% през 2024/25 учебна година).

Резултатите за физическата дееспособност на учениците от област Велико Търново са представени в ***Таблица III***.

IV. Диспансерно наблюдение на учениците в област Велико Търново през учебната 2024/2025 година

В областта през отчетния период, на диспансерно наблюдение са подлежали **1 424 ученици (7,47%** от учениците, обхванати с профилактични прегледи).

Структурата на заболяванията сред учениците, подлежащи на диспансерно наблюдение е следната:

1. Болестите на зрителния апарат са най-разпространените заболявания сред учениците на диспансерно наблюдение – **697 ученици (48,95%)**. Водещи в тази група са учениците (646) с H 54.2 Намалено зрение на двете очи.

2. Алергичните заболявания заемат **втора позиция** – **313 диспансеризирани (21,98%)**. Най-разпространени заболявания в групата са J 45.0 Астма с преобладаващ алергичен компонент – 244 диспансеризирани.

3. Психичните разстройства се нареждат на **трето място** сред заболяванията при диспансеризираните ученици – **133 болни (9,34%)**. Водещи в групата са F 98 Други поведенчески и емоционални разстройства – 70 ученици.

4. Болестите на нервната система заемат **четвърта позиция** – **93 ученици (6,53%)**, от които 67 са с епилепсия (G 40.0 – 40.8).

5. Болестите на ендокринните жлези и обмяната се нареждат на **пето място** – **51 ученици (3,58%),** от които 35 ученици са с Инсулинозависим диабет.

Диспансерното наблюдение на учениците в област Велико Търново е представено *в* ***Таблица IV***.

V. Регистрирани заболявания (<u>само новооткрити заболявания</u>) при профилактичните прегледи на учениците през 2024 година в област Велико Търново

С **новооткрити заболявания през 2024 г.** са **1 211 ученици** от обхванатите с профилактични прегледи общо **19 070 ученика (6,35%).**

Най-разпространените новооткрити заболявания сред учениците са: **смущения в зрението** (267 ученици), **затлъстяване** (252 ученици) и **астма** (146 ученици).

Регистрираните заболявания и аномалии при основния профилактичен преглед за 2024 година на учениците в област Велико Търново са представени на ***Таблица V***.

ОБЩИ ИЗВОДИ:

1. Относителният дял на обхванатите с профилактични прегледи ученици (97,53%) в област Велико Търново през учебната 2024/25 година е почти идентичен с този за предходната учебна година (98,42 %).

2. Почти всички ученици в областта, обхванати с профилактични прегледи, са с нормални антропометрични показатели (вкл. и учениците във II група разширена норма): за ръст – 93,81% и за телесна маса – 92,48%, като в сравнение с предходната учебна година делът им се запазва почти същия (съответно 93,14% и 93,09%).

3. Почти всички ученици (99,61%), покривали нормативите за физическа дееспособност са получили оценка над среден 3, което е относително благоприятен резултат.

4. Структурата на болестите сред учениците от 7 до 19-годишна възраст, подлежащи на диспансерно наблюдение се запазва същата в сравнение с предходната учебна година – отново първо място заемат очните заболявания, следвани от алергичните болести, психичните разстройства, заболяванията на нервната система и болестите на ендокринните жлези и обмяната.

5. Прави впечатление непълната корелация на данните за новооткритите заболявания, подлежащи на диспансерно наблюдение, и броя на фактически диспансеризираните деца.

Анализът на данните, предоставени от медицинските специалисти от здравните кабинети в област Велико Търново относно здравословното състояние на учениците от 7 до 18-годишна възраст показва, че се наблюдават някои неблагоприятни резултати по отношение на: антропометричните показатели; честотата на разпространение на болестите на нервната система и сетивните органи, на дихателната система, ендокринните жлези и обмяната, и психичните разстройства.

Анализът на резултатите от профилактичните прегледи на учениците обуславя необходимостта от провеждане на системни профилактични и промотивни дейности в училищата на областта с цел подобряване на здравето на учениците и намаляване на риска от преждевременно развитие на хронични неинфекциозни заболявания сред тях.

П Р Е П О Р Ъ К И
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ЗДРАВОСЛОВНОТО СЪСТОЯНИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ

<u>Към ръководството на общините:</u>

1. Осигуряване и поддържане на материално-техническата база на учебните заведения в съответствие с нормативната база. Оптимизиране на

материално-техническата база – обзавеждане с учебна мебел, съобразена с възрастта и ръста на учениците и с оглед профилактика на гръбначните изкривявания.

2. Създаване на условия за осигуряване на здравословно хранене на учениците, отговарящо на физиологичните норми и изисквания, в съответствие с Наредба № 37 от 21 юли 2009 г. за здравословното хранене на учениците (Обн. ДВ, бр. 63 от 7 август 2009 г.).

3. Осигуряване на медицинско обслужване на учениците в училищата, съгласно Наредба №3 на МЗ за здравните кабинети в детските и учебни заведения (Обн. ДВ, бр. 38 от 2000 г.).

Към ръководствата на училищата:

1. Поддържане на материално-техническата база в училищата, в съответствие със санитарно-хигиенните изисквания с цел осигуряване на оптимални условия за растеж и развитие на учениците.

2. Осигуряване на хранене на учениците, отговарящо на физиологичните норми и изисквания, в съответствие с Наредба № 37 от 21 юли 2009 г. за здравословното хранене на учениците (Обн. ДВ, бр. 63 от 7 август 2009 г.).

3. Организиране и провеждане на разнообразни форми на спорт и туризъм с учениците.

4. Съвместна работа с медицинския специалист в училището по отношение на организиране и провеждане на здравно-образователни дейности с ученици и родители по теми, свързани с рисковете фактори за хронични незаразни болести – нездравословно хранене, ниска физическа активност, тютюнопушене, злоупотреба с алкохол, както и за профилактиката на заразните и паразитни заболявания.

5. Включване на училищата и в изпълнението на действащи програми (регионални, национални и международни) за профилактика на болестите и промоция на здравето на децата.

6. Оказване на съдействие при организиране и провеждане на редовни занимания по лечебна физкултура за учениците с гръбначни изкривявания и затлъстяване, които да се осъществяват под ръководството на кинезитерапевт или рехабилитатор.

7. Информиране на родителите за необходимостта от предоставяне на данни за проведените профилактични прегледи на децата им.

8. Запознаване на родителите с резултатите за здравословното състояние на учениците с цел предприемане на мерки от тяхна страна за здравословно хранене и повишаване на двигателната активност на децата.

Към медицинските специалисти от здравните кабинети в училищата:

1. Организиране и провеждане на промотивни и профилактични дейности за предотвратяване или ограничаване на рисковите за хроничните незаразни болести фактори в по-късна възраст – нездравословно хранене, ниска физическа активност и други, сред ученици и техните родители.

2. Участие в изготвяне на седмичните менюта и контрол по спазване на изискванията за здравословно хранене на учениците, съгласно Наредба №37 от 21 юли 2009 г. за здравословното хранене на учениците (Обн. ДВ, бр. 63 от 7 август 2009 г.)

3. Съдействие при включване на ученици с гръбначни изкривявания и със затлъстяване в групи по лечебна физкултура и при провеждане на заниманията.

4. Съдействие за изпълнението на действащи програми (регионални, национални и международни) за профилактика на болестите и промоция на здравето на учениците.

5. Участие в провеждането на профилактични и противоепидемични дейности за предотвратяване възникването и ограничаване на разпространението на заразни и паразитни заболявания в учебните заведения.

6. Осъществяване на контрол върху текущото хигиенно състояние на училището.

7. Активно събиране от родителите на данните за проведените от ОПЛ профилактични прегледи на децата им.

8. Участие в среща за запознаване на родителите с резултатите за здравословното състояние на учениците.